

Manuel de Pedrolo

Visat núm. 4
(octubre 2007)

per Alba Pijuan i Vallverdú

Manuel de Pedrolo, a banda d'haver estat un escriptor d'importància cabdal en la literatura catalana contemporània, fou també un prolífic traductor amb quaranta-dues traduccions publicades.

La seva trajectòria de traductor es pot dividir en quatre grans blocs: dels seus inicis fins a 1963, any en què començà a col·laborar amb Edicions 62; de 1963 a 1970, l'època més prolífica en què endegà la col·lecció «La Cua de Palla»; de 1970 a 1976, una etapa de crisi en el món editorial en català; i de 1976, quan abandonà la traducció, fins a 1990, l'any del seu traspàs. El seu vessant com a traductor, com en tants altres casos en la història de la traducció al català, ha estat fins ara, malauradament, poc estudiat.

Les primeres traduccions de Manuel de Pedrolo foren poemes que traduïa a tall d'exercici, en una època en què ell també conreava aquest gènere. La majoria d'aquestes traduccions romanen encara avui en dia inèdites, i en coneixem l'existència sobretot per allò que diu en els seus escrits més personals, especialment en els diaris i l'epistolari. El 1950, en una carta enviada a Gabriel Celaya, que en aquells temps dirigia la col·lecció de poesia «Norte», assegurava que tenia una traducció d'*Una temporada a l'infern* de Rimbaud que no podia publicar justament pel fet de ser traduïda al català. El juny del mateix any va adreçar-se a Ricardo Orozco, editor d'*El sobre literario*, atès que aquest li havia demanat dades personals per escriure un article sobre la seva figura. Pedrolo li resumia la seva producció fins aleshores i ja assegurava que havia traduït poesia del francès (Rimbaud, Valéry, Éluard), de l'anglès (Eliot, Sitwell i Pound) i de l'italià (Salvatore Quasimodo, entre altres), la majoria de la qual no s'ha publicat mai.

El 1951 Manuel de Pedrolo començà a treballar a l'Editorial Albor de Ferran Canyameras, on feia d'assessor per a les obres en anglès i traduïa novel·les de Georges Simenon a l'espanyol sense que hi constés mai el seu nom. També traduïa novel·la rosa, de l'oest, d'aventures, policíiques, a tres mil pessetes el títol, a més de corregir textos per a l'Editorial Bruguera.

Aquell mateix any va conèixer Carles Riba que, al seu torn, li va presentar Joan Triadú, mitjançant el qual va entrar en contacte amb el grup d'*Ariel*. Pedrolo va arribar a col·laborar en l'últim número d'aquesta revista (1951) amb una selecció i traducció de sis poemes d'autors nord-americans desconeguts aquí, que van sorprendre tots els integrants del grup.

L'agost de 1952, en una missiva dirigida al mateix Triadú, adjuntava la traducció al català de *L'après-midi d'un faune* de Mallarmé per si es podia publicar a *Raixà*, però aquesta versió mai no va sortir a la llum i ha romàs inèdita. Finalment, el 1962, l'Editorial Nova Terra va publicar la que seria la primera traducció editada de Pedrolo, *Cridem llibertat!* de Peter Abrahams, dins la col·lecció

«Actituds».

El 1963 va ser un any que va marcar un abans i un després en la carrera de Manuel de Pedrolo en el món de la traducció. Va entrar a treballar a Edicions 62, va ser un dels primers col·laboradors i un dels traductors de renom. Li van encarregar la direcció de «La Cua de Palla», que es presentava com «la millor col·lecció de novel·les de *suspense* del món», i que, de fet, va representar un punt i a part en l'àmbit de l'edició en català. Els objectius d'aquesta col·lecció eren bàsicament tres: arribar a un públic ampli, dignificar el gènere i promoure la producció autòctona. Així es pronunciava Pedrolo sobre l'efecte que «La Cua de Palla» podia tenir en la literatura en català: «Tot plegat es va intentar assolir de diverses maneres. De primer, escollint de manera acurada les obres que en formarien part: clàssics de la novel·la negra, autors contemporanis i autors autòctons en un futur. A més a més, es van triar novel·les amb un interès literari i no obres concebudes com un mer passatemps». Per arribar al màxim nombre possible de lectors es mirava d'emprar un llenguatge relativament planer en les traduccions. Finalment, cal tenir en compte que, a banda de la selecció de bons autors, «La Cua de Palla» va comptar amb un excel·lent grup de traductors, entre els quals hi havia Maria Aurèlia Capmany, Ramon Folch i Camarasa, Josep Vallverdú, Joaquim Carbó, Rafael Tasis, Maurici Serrahima, Joan Oliver o el mateix Pedrolo.

Malgrat tot, el 1970, «La Cua de Palla» es va deixar d'editar amb setanta-un títols publicats. Els motius del fracàs d'aquesta col·lecció es poden trobar en el baix nivell de vendes, en les dificultats per adquirir drets a l'hora de confeccionar el grup d'obres i d'autors que s'inclourien en la col·lecció, en la poca predisposició dels autors autòctons a cultivar aquest gènere i en el fet que els lectors consideraven que el preu d'aquests llibres era car en relació amb el tipus de literatura que oferien. Aquesta etapa de Manuel de Pedrolo es caracteritzà també per la gran quantitat d'obres que va traduir: vint-i-nou d'un total de quaranta-dos al llarg de la seva carrera.

L'any 1970 va marcar l'inici d'una etapa de crisi en l'edició en català, perquè hi va haver un enduriment de la censura franquista pel que fa a la publicació d'obres en català i, especialment, de traduccions. Pedrolo, en un parell de cartes dirigides a Jordi Arbonès els anys 1970 i 1973, comentava la precària situació en què es trobaven les editorials catalanes i afirmava que tant Aymà com Edicions 62 van estar una temporada llarga sense donar feina ni tan sols als traductors habituals, entre els quals es trobava ell mateix, que durant aquesta etapa només va fer cinc traduccions.

El 1976 Pedrolo va decidir abandonar l'activitat traductora per problemes a la vista i a l'esquena. Havia d'escollir entre continuar escrivint o traduint, i el seu afany de creació el va dur a deixar l'activitat que durant tant de temps havia estat el seu guanyapà. Això no obstant, a partir d'aleshores i fins al moment de la seva mort, el juny de 1990, van anar sortint a la llum un seguit de traduccions que ja havia realitzat anteriorment. Pòstumament, es va editar el 1994, *L'habitació. El muntaplats* de Harold Pinter, traducció que Maria Ginés i Joaquim Carbó van trobar a casa seva entre altres materials inèdits.

Tot i que Pedrolo va dedicar-se a traduir durant tants anys, mai no va teoritzar explícitament sobre la traducció, ja que no hi estava interessat com a matèria d'estudi, sinó com una manera de guanyar-se la vida, complementant, així, la seva tasca d'escriptor. Val a dir, però, que unes dècades enrere, aquesta disciplina no gaudia tampoc del reconeixement actual. Tot i així, després d'haver analitzat els seus escrits, es pot arribar a treure algunes conclusions sobre què pensava Pedrolo de la traducció. D'una banda, considerava que assoleix un més bon domini d'una segona llengua estrangera aquell qui l'aprèn conscientment que no pas un parlant bilingüe, perquè aquest últim té dificultats per delimitar clarament la frontera entre les dues llengües. A més a més, era de l'opinió que traduir implica, no un esforç imaginat com escriure, sinó un esforç per no traïr l'autor, cosa difícil d'aconseguir. Finalment, afirmava que, quan es tradueix, s'introdueix en el text l'estil del

traductor i, per tant, no es manté de totes totes l'estil original.

D'altra banda, ens va deixar un model de llengua que, en alguns casos, com en la novel·la policíaca, va crear escola. Pedrolo tenia un coneixement autodidacta del català: va pertànyer a una generació d'escriptors de la postguerra que no van aprendre'l a l'escola i que no el podien llegir ni sentir en els mitjans de comunicació. Els lectors es trobaven en la mateixa situació, i això implicava que les obres en català havien de servir-se d'un model que, a banda de ser normalitzador i normatiu, arribés a un públic no sempre preparat per llegir-lo. Pedrolo era partidari d'un ús pragmàtic de la llengua: aquesta no havia de suposar un obstacle de comunicació entre l'autor i el lector. En els seus primers escrits va haver de renunciar a expressions pròpies de les terres de Ponent, cosa que li va fer perdre una certa naturalitat. El seu català presentava errors i barbarismes perquè no havia estudiat mai aquesta llengua i, a més, havia de seguir la normativa fabriana, que no li acabava de fer el pes. A mesura que millorà el seu coneixement de l'idioma, començà a usar mots i solucions inusuals, especialment en els diàlegs, on barrejava formes molt col·loquials amb expressions característiques del llenguatge literari.

Tot plegat quedà reflectit en la seva obra i en les quaranta-dues traduccions publicades. Si fem un repàs a les obres traduïdes, ens adonarem que la majoria es poden incloure en algun d'aquests cinc blocs: poesia, novel·la nord-americana, teatre existencialista, teatre de l'absurd i novel·la policíaca. Aquests camps són els que més l'influïren, tant en la seva faceta de traductor com en la d'escriptor. La poesia fou el primer gènere que començà a traduir i també el primer que cultivà com a literat. Les traduccions que en féu, la majoria de les quals romanen inèdites, pertanyen a poetes francesos o nord-americans. Dins la poesia francesa, entre altres, traduí *Una temporada a l'infern* de Rimbaud el 1950 i *L'après-midi d'un faune* de Mallarmé el 1952, totes dues inèdites; *La nit es mou* de Henri Michaux, volum publicat el 1966, i *Els cants de Maldoror* d'Isidore Ducasse, que es publicaria el 1978. També traduí el poema «Femmes damnées / Delphine et Hippolyte» de *Les flors del mal* de Baudelaire el 1986; quan, després de comprar la traducció al català de Xavier Benguerel, s'adonà que no era completa, decidí traduir aquest poema pel seu compte. Pel que fa a la poesia nord-americana, traduí «Burnt Norton» de T. S. Eliot el 1954; mitja dotzena de poemes d'Ezra Pound el 1960 i «mon dolç etcètera» de Cummings el 1963, a banda dels sis poemes de Selwyn Schwartz, Jay Smith, Ray Zorn, Doris Blanch, Robin Holzhauer i John Williams publicats al darrer número d'*Ariel* el 1951.

Pel que fa a la novel·la nord-americana, en fou un gran apassionat. S'hi introduí al voltant de 1940 llegint William Faulkner, i arribà a dir-ne que havia produït escriptors superiors als europeus. Traduí autors del modernisme nord-americà: William Faulkner, Henry Miller, Erskine Caldwell, John Steinbeck i John Dos Passos; Norman Mailer, impulsor de la filosofia *hipster*; i Jack Kerouac, màxim exponent del moviment *beat*. En tots els casos, excepte en el de Norman Mailer, Pedrolo fou l'introduïdor d'aquests autors i les seves obres en la literatura en català.

L'existencialisme fou un dels corrents literaris que Pedrolo més admirava i del qual deia que era la reflexió més integrada i coherent del nostre segle. Era un apassionat de Jean-Paul Sartre, de qui traduí, en un sol volum, sis peces teatrals de les més reconegudes, una de les quals, *Les mosques*, va ser representada per primer cop en català el 8 de març de 1968, any de la traducció, per la Companyia Adrià Gual.

El teatre de l'absurd fou un altra de les influències de Pedrolo, considerat l'introduïdor d'aquesta tendència a Catalunya a través de l'obra pròpia. Quant a les traduccions, trobem *L'habitació. El muntaplats* de Harold Pinter, publicada pòstumament l'any 1994.

Finalment, ens resta parlar de la novel·la policíaca, gènere que Pedrolo va introduir en la literatura catalana amb la col·lecció «La Cua de Palla» que ell mateix va dirigir i dins la qual va traduir cinc

volums: *Parany per una noia* de Sébastien Japrisot i *Un estrany en la meua tomba* de Margaret Millar el 1963; *El carter sempre truca dues vegades* de James M. Cain, *La mort t'assenyala* de Ross Macdonald i *Qui mana* de Mickey Spillane el 1964.

A banda de les quaranta-dues traduccions publicades fins a l'actualitat, cal dir, com ja hem esmentat anteriorment, que un bon nombre resten inèdites. De poesia, *Una temporada a l'infern* de Rimbaud, *L'après-midi d'un faune* de Mallarmé, «Femmes damnées / Delphine et Hippolyte» de *Les flors del mal* de Baudelaire, mitja dotzena de poemes d'Ezra Pound i altres de Valéry, Éluard, Sitwell i de diversos autors italians. Pel que fa al teatre, dues peces que Maria Ginés i Joaquim Carbó van descobrir amb l'obra de Harold Pinter que no s'han publicat: *Els daus* de Forbes Brambles i *Quin va ser el darrer cop que vas veure la mare?* de Christopher Hampton.

La tasca traductora de Manuel de Pedrolo mereix ésser reconeguda no solament pel nombre tan important de traduccions que realitzà, sinó també, i sobretot, pel fet que, en la majoria dels casos, fou l'introduïdor en la nostra literatura d'autors i gèneres que en el seu moment representaven una gran innovació, i que Pedrolo coneixia gràcies al seu afany d'estar al corrent d'allò que es publicava més enllà de les nostres fronteres.

[**Per saber-ne més**](#)